

Список використаних джерел

1. Базьма Б. А. Психология цвета: теория и практика / Борис Алексеевич Базьма. – СПб.: Речь, 2005. – 203 с.
2. Выготский Л. С. Психология искусства / Лев Семенович Выготский. – М.: Искусство, 1986. – 573 с.
3. Максимово С. Д. Общия психология / Сергей Дмитриевич Максименко. – М.: Речь-бук, 2004. – 523 с.
4. Пасічний А. М. Енциклопедичний ілюстрований тлумачний словник-довідник / А. М. Пасічний. – Одеса, 2005. – 508 с.
5. Радугин А. Эстетика: [учебное пособие] / А. Радугин. – М.: Центр, 2000. – 240 с.
6. Рошаль В. М. Энциклопедия символов / Виктория Михайловна Рошаль. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2006. – 1007 с.
7. Философский словарь / [под ред. И. Т. Фралова]. – [4-е изд.]. – М.: Политиздат, 1981. – 445 с.

Смирнова О.
Переяслав-Хмельницький

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО У МУЗЕЙНО-ЕКСКУРСІЙНІЙ РОБОТІ З МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Стаття присвячена актуальності декоративно-прикладного мистецтва у музейно-екскурсіїній роботі з майбутніми учителями образотворчого мистецтва

Анотация. Статья посвящена актуальности декоративно-прикладного искусства в музейно-экскурсионной работе с будущими учителями изобразительного искусства.

Annotation. The article is devoted to actuality of the decoratively-applied art in museum-excursion work with the future teachers of fine art.

Постановка проблеми. Вибір музейно-екскурсіїної роботи як засобу формування мотиваційного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва обумовлений, по-перше, розглядом навчальної екскурсії в художні музеї як обов'язкового компонента фахової діяльності вчителя у навчальному, позанавчальному і виховному процесі, по-друге, функціонування музею як цілісного культурологічного простору в єдності матеріальних і духовних досягнень людства, по-третє, поліфонічністю інструментів впливу на особистість у музейному просторі, що не піддається відтворенню у традиційному навчальному процесі [4, с.41].

Реалізуючи нашу систему, ми виходили з того, що для формування художньо-педагогічної компетентності потрібно виявити, підтримати й розвинути в особистості студента вже сформовані художньо-естетичні потреби. Відповідно, в основу формування мотиваційного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва нами покладено музейно-екскурсіїну роботу, яка дозволяє ефективно залучати студентів до цінностей національної культури.

Проте сьогодні музей малоефективний як сховище «уламків» минулого, як простір відстороненого споглядання. Мета музейної педагогіки полягає у здійсненні культурної самоідентифікації особистості через включення в історико-культурний простір музею. Музей, що визначається

як «історично складений інститут, побудований на принципі діалогу культур, який зберігає у оригінальних матеріальних предметах різні картини світу, в середовищі якого здійснюється трансляція культурного досвіду» [2, с.51-53], активно впливає на пізнавальну і чуттєву складові особистості, формує емоційно-ціннісне відношення до дійсності та мотиваційний компонент художньо-педагогічної компетентності особистості.

Аналіз публікацій і досліджень. Як свідчить теоретичний аналіз наукової літератури, вивчення феномену педагогічного музейництва веде науковцями переважно з позицій історичних, культурологічних і музеєзнавчих, шляхи залучення цих закладів у професійну підготовку майбутніх учителів майже не розроблялися.

Особливе теоретичне та практичне значення в налагодженні системи «музей-школа» мають концептуальні положення музейної педагогіки (Й.Аве, О.Бойко, О.Ванслова, Д.Камерон, І.Коссова, Р.Рапітова, Б.Столярів, Л.Шляхтіна, М.Юхневич), яка активно розвивається зараз у країнах Європи й США. Окремі форми та методи роботи педагогічних (у тому числі педагогічно-меморіальних) музеїв зі студентською аудиторією висвітлюються у працях О.Беци, С.Мелика-Набурова, П.Лисенка, Л.Данилової, В.Тригубенка. Глибоко дослідженою є також проблема шкільних музеїв (С.Богуславський, Н.Ганнусенко, М.Заїрова, О.Зеленко, З.Огризко, Ю.Омельченко, К.Синицина), проте спеціальна підготовка майбутніх учителів щодо створення та керівництва музеєм у школі та організації пізнавальної діяльності учнів на його матеріалах не ведеться.

Не зважаючи на те, що теоретики і практики педагогіки (О.Мастеніца, О.Прасолова, Б.Столярів, Л.Шляхтіна та ін.) надають перевагу визначенню важливості організації педагогічної музейної діяльності вчителя як засобу впливу на формування особистості учня, проте створення цілісної системи музейної педагогіки залишається справою майбутнього. Як показує аналіз теоретичного і практичного доробку в цій сфері, не в останню чергу причиною цього є те, що музейна педагогіка вважається галуззю музеєзнавства, яка досліджує «специфічні форми комунікації, зокрема характер використання музейних засобів у передачі й сприйняття інформації» [3, с.75-83]. Відповідно, в основу музейної педагогіки покладено вивчення музейних експонатів в процесі організації сприйняття закладеної у музейній експозиції інформації, осмислення історико-культурного матеріалу і пропаганди соціально значущих цінностей.

Формулювання цілей статті. Основне завдання статті – розкрити актуальність декоративно-прикладного мистецтва під час музейно-екскурсійної роботи у процесі формування мотиваційного компоненту художньо-педагогічної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація музейно-екскурсійної діяльності студентів пробуджує національні почуття, виховує в них повагу до предків, любов до свого народу, до віковичних його мо-

ральних та духовних здобутків, самоповагу і гордість за свою Батьківщину, формує відчуття себе як потенційного творця культури, громадянина України. Зазначена діяльність дає змогу шукати себе у просторі національної та світової культури не тільки через розвиток мови і логічного мислення, а й через розвиток творчої уяви, фантазії, навичок роботи з тканиною, глиною, деревом, лозою, волокнистими матеріалами.

У процесі музейно-екскурсійної роботи студенти не тільки вивчали, але й оволодівали основними засобами мистецького аналізу творів декоративно-прикладного мистецтва, різними техніками, виготовляли мистецькі вироби, враховуючи регіональну орнаментику та символіку і властиве їм поєднання кольорів. Усвідомлюючи специфіку народного мистецтва, зокрема особливості давньоукраїнських мистецьких творів, студенти під нашим керівництвом виявляли національні спільні ознаки, властиві мистецьким виробам епох трипільської культури, язичництва, Київської Русі, доби козацтва (XVI–XVIII ст.) і XIX–XX століть. При цьому вони глибоко вникали в еволюцію образів, символів народного декоративно-прикладного мистецтва, переживаючи естетичні емоції, почуття, стани.

Під час музейно-екскурсійної роботи ми навчали студентів емоційно сприймати змістовні, художньо-образні, символічні характеристики історичних аспектів становлення національних ознак українського декоративно-прикладного мистецтва. Одночасно з такою роботою в студентів цілеспрямовано формувалося розуміння історичних форм світогляду (громадянського, міфологічного, релігійно-християнського та ін.) співвітчизників у минулі епохи, компонентів національного характеру, зокрема його патріотичних якостей, етнічної належності.

Такі екскурсії дозволяють студентам конкретизувати свої знання і відчуття ще більше захоплення рідним краєм, своєю Батьківщиною. Студенти відчують гордість та піднесення за те, що вони народилися саме тут, що краса, яка їх оточує іменується Батьківщиною. Кожна з таких проведених екскурсій залишає відбиток на творчості студентів, спонукає їх до створення неповторних виробів декоративно-прикладного мистецтва за самостійно складеними орнаментами, відповідно підбраною кольоровою гамою. Використовуючи оглянуті і перезняті орнаменти з ескізів та зразків виробів студенти відображають побачене на полотні, дереві, камені, склі, бісері тощо.

Інструментом педагогічного впливу на особистість виступає сама феноменальність музейного історико-культурного середовища: унікальність архітектурного простору, автентичність предметів культури з слідами історичного часу, комплексність аудіовізуального впливу, сприятлива атмосфера тиші й роздумів. Специфічність впливу музейного середовища і музейного предмета не піддається відтворенню в умовах навчального закладу, і тому повинна бути підтриманою за рахунок розширення описових методів традиційної музейної педагогіки методами проблематизації

музейної екскурсії, діалогу, герменевтичного аналізу, театралізації, емпатійного сприймання, фасилітації тощо, тобто методами орієнтованими на усвідомлення та пробудження суб'єктно значущих смислів культурного тексту як засобу становлення мотиваційного компонента художньо-педагогічної компетентності [4, с.42-43].

Отже, здатність до проектування і реалізації музейно-педагогічних текстів з чітким адресним виокремленням аксіологічної проблематики екскурсії, формуванням мети і завдань, вивченням методів і форм ефективного впливу на різні вікові аудиторії виступає одним з основних показників сформованості мотиваційного компонента художньо-педагогічної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, оскільки свідчить про готовність застосовувати художньо-педагогічні знання в процесі педагогічної діяльності.

Опитування студентів показало, що більшість з них не володіє елементарним досвідом організації музейно-екскурсійної роботи, яка виступає одним з основних засобів професійної орієнтації художньо-педагогічної освіти. Вони майже не звертаються у ході педагогічної практики до навчально-виховних можливостей музейної екскурсії. Актуалізованими у методичній практиці ВНЗ лишаються найбільш традиційні форми просвітницької музейної роботи – екскурсія-розповідь, екскурсія-лекція, екскурсія-бесіда. Вищезазначені підходи не дозволяють студентам у повній мірі усвідомити знання про декоративно-прикладне мистецтво які необхідні для продуктивної педагогічної діяльності, як такі, що закладають основу суб'єктної активності особистості вчителя як професіонала.

Основою організації навчального курсу «Декоративно-прикладне мистецтво» за нашою методикою були екскурсії в краєзнавчий, етнографічний, художній музеї, музей української культури і побуту, де широко представлено народне мистецтво. Тут студенти ознайомилися з різними видами декоративно-прикладного мистецтва українського народу та країн світу. Вони переконувалися у тому, що народ завжди намагався прикрасити своє житло, оздобити одяг, предмети побуту і саме народ є творцем матеріальних і духовних цінностей. Кожен регіон, область характеризується різноманітністю видів декоративно-прикладного мистецтва, своїми локальними особливостями кольорів, швів. В музеях студенти краще усвідомлювали важливість збереження народних ремесел, звичаїв, традицій, переймалися патріотичним духом українського народу. Екскурсії в музеї виховували у студентів любов і пошану до культурних надбань свого народу, розвивали почуття гордості за своїх співвітчизників, прагнення своєю працею продовжувати традиції й розвивати культуру рідного народу.

Також проводилися екскурсії на виставки народних майстрів декоративно-прикладного мистецтва, їх приватні музеї. На таких екскурсіях студенти вивчали досвід оформлення жител громадськими та культурними

діячами, письменниками і митцями Переяславського краю. Після таких екскурсій у студентів спостерігалось особливе піднесення творчості та нахнення.

Робота в музеях, на виставках спрямовувалася на краще оволодіння студентами знаннями про різні види декоративно-прикладного мистецтва не лише свого регіону і своєї держави, а й мистецтва інших народів. Екскурсії в музеї дозволяють торкнутись і пережити життя і творчість багатьох людей, збагатитись їх досвідом та здобутками. Усвідомлення побаченого розширює художній досвід особистості, дозволяє студентам змінити свої власні настанови та цінності.

Використання багатой історико-культурної спадщини декоративно-прикладного мистецтва дає можливість студентам освоювати набутий життєвий досвід людства, що сприяє їх соціалізації. Адже кожен твір декоративно-прикладного мистецтва утримує трансформовані почуття майстра, його світогляд та світовідчуття, що спрямовані майбутнім поколінням. З іншого боку, ті ж культурні цінності, створювані не одним поколінням і засвоєні особистістю, розвивають її морально, збагачують культурно та духовно, естетично виховують, сприяють формуванню стійких поглядів, переконань, національної самосвідомості та патріотичних рис у студентської молоді.

Під час роботи в музеях, архівах, виставках студенти замальовують зразки виробів, візерунків і орнаментів, вчать розкодувати символіку, найбільш вживані елементи, кольори, властиві певному регіону, навчаються класифікувати вироби за регіональними особливостями. Робота в музеях розвиває творчу активність, ініціативу, самостійність, сприяє розвитку творчих нахилів, здібностей, обдаровань. Використовуючи та переосмислюючи побачені твори мистецтва, студенти створюють свої, неповторні мистецькі вироби.

Сприймання, запам'ятовування та фіксування студентами яскравих деталей, елементів творчих виробів сприяє накопиченню спостережень, вражень, образної уяви, фантазії. На основі синтезу внутрішньої сутності особистості та нагромадженого досвіду, студентами створюються нові, неповторні твори мистецтва. Адже, як зауважує С.Колос: "... наступництво в народному мистецтві полягає не в копіюванні віджилих мотивів, а в переусвідомленні нового змісту. Тоді сучасні декоративно-прикладні вироби не будуть такими кволими, національно чужими або надумано українофільськими і збагатять побут українського народу новими повнокровними творами декоративно-ужиткового мистецтва" [1, с.282].

Мотиваційний потенціал музейно-екскурсійної роботи проявляється в охопленні таких різнопланових аспектів:

- формування соціально-творчої активності особистості студента засобами декоративно-прикладного мистецтва;

- розкриття історичних витоків і ролі народної творчості, декоративно-прикладного мистецтва у духовно-матеріальному житті суспільства;
- виховання естетичного ставлення до творів мистецтва, народних художніх традицій та національної культури в цілому;
- ознайомлення студентів з особливостями різних матеріалів та їх декоративними властивостями;
- формування практичних навичок роботи з різними матеріалами та інструментами;
- оволодіння методами, техніками і технологіями виготовлення та декорування художніх виробів;
- розвиток художньо-творчих здібностей студентів;
- підготовка студентів до самостійного ведення занять з декоративно-прикладного мистецтва, відповідно до традицій місцевих народних промислів;
- дослідження та вивчення регіональних особливостей декоративно-прикладного мистецтва;
- дослідження художніх археологічних пам'яток мистецтва;
- самостійна та колективна ініціативна діяльність щодо збереження та розвитку декоративно-прикладного мистецтва.

Активізація у музейно-екскурсійних формах роботи в процесі художньо-педагогічної освіти майбутнього вчителя образотворчого мистецтва її суб'єктного компонента у єдності антропологічних знань і художніх практик, що розкривають соціально значущі смисли людської життєдіяльності, виступає одним з необхідних факторів оволодіння студентами засобами продуктивної активності, методами самостійного прирощення знання, які формують готовність фахівця до саморозвитку у просторі культури, до самовизначення у динамічному світі народних цінностей, до постійного особистісного і професійного самовдосконалення. Зазначене є особливо актуальним з огляду на постійне скорочення аудиторних годин, що відведені за навчальним планом на вивчення курсу «Декоративно-прикладне мистецтво», та відповідним посиленням ролі самостійної роботи над освоєнням нормативної дисципліни. Музейно-екскурсійна робота розглядається як одна з ефективних форм організації самостійної професійної спрямованості навчальної діяльності студента ВНЗ.

Висновки. Отже, узагальнюючи та підсумовуючи вище сказане, можна зазначити, що питання застосування музейно-екскурсійної роботи як мотивації до вивчення декоративно-прикладного мистецтва не вичерпує всіх аспектів проблеми. Методика музейно-екскурсійної роботи потребує подальшого розвитку і вдосконалення, є важливою та перспективною у фаховій підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. Колос С. Крелевецькі рушники / С. Колос // Народна творчість та етнографія. — 1991. — №2. — С. 17.
2. Балл Г. О. Проблеми розвитку сучасної освіти: [зб. статей та розробок] / Г. О. Балл. — Запоріжжя, 1994. — 282 с.

3. Мастеница Е. Н. Музейная среда в формировании человека культуры / Е. Н. Мастеница // Эстетическое развитие ребенка в музейной среде и современные образовательные технологии. – СПб, 2000. – С. 51-53.
4. Прасолова Е. С. Музейная педагогика: гуманитарная парадигма / Е. С. Прасолова // Высшее образование в России. – 2000. – №1. – С. 75-83.
5. Шевнюк О. Л. Система культурологічної освіти майбутнього вчителя у вищій школі: [навчальні програми, методичні рекомендації] / О. Л. Шевнюк. – К.: НПУ, 2003. – 64 с.

Стефанюк Т.П.
Криворізький державний
педагогічний університет

ОРНАМЕНТАЛЬНІ МОТИВИ В ДЕКОРІ КОСТЮМУ

Анотація. У статті розглянуто основні орнаментальні мотиви та їх використання в декорі костюму.
Ключові слова: мотив, орнамент.

Анотация. В статье рассмотрены основные орнаментальные мотивы и их использование в декоре костюма.

Ключевые слова: мотив, орнамент.

Annotation. In the article basic ornamental reasons and their uses are considered in dekori a suit.
Key words: reason, decorative pattern.

Мета даної статті полягає у розкритті проблем пов'язаних з дизайном одягу як елементом проектної культури, спрямованого на формування нових естетичних потреб та на розвиток гармонійної особистості. Нове розуміння взаємодії людини і одягу на перший план висуває можливість самореалізації людини.

Отримані результати. У дизайні сучасного одягу присутній вплив багатьох національних культур. Звертаючись до культурних традицій різних народів, використовуючи яку-небудь деталь, елемент декору, орнаментальний мотив, крій або кольорову гаму національного костюму, дизайнер створює зовсім новий образ. Звернення дизайнерів різних країн до традицій одягу як своїх народів, так і народів інших країн викликано потребами посилення гуманістичного підходу до проектування навколишнього середовища людини.

Тому при створенні сучасного костюму важливим є використання прийомів та засобів оформлення тканин вишивкою, тасьмою, стрічками та іншим декором, притаманним народному одягу.

Форма, крій та декор костюму завжди взаємопов'язані. Народний костюм - це джерело творчої наснаги, зразок гармонійної побудови композиції костюму. Всі якості народного одягу потрібно знати та враховувати сучасним модельєрам. В різних рішеннях народного костюму ми бачимо тісний взаємозв'язок декоративних та конструктивних елементів. Вдале використання колориту та майстерність у виконанні орнаментів, аплікацій, вишивок.